

De grote gele kwikstaart als broedvogel in Noord-Brabant in 2017 en 2018

Janmartin Rahder

Inleiding

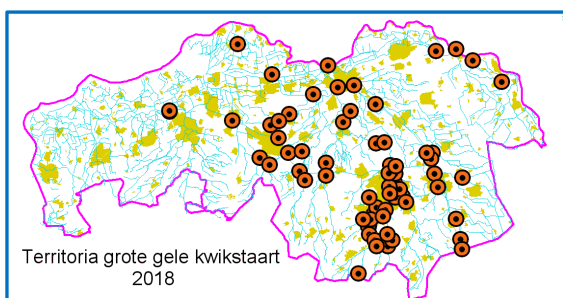
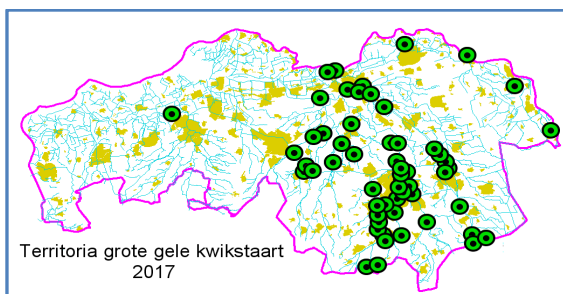
Tot aan de eeuwwisseling broedde de van oorsprong beekbewonende grote gele kwikstaart zeer incidenteel in Noord-Brabant. Vanaf 2000 nam het aantal plotseling toe. Sinds 2006 volgt Vogels in Brabant de soort op de voet. Een flink aantal vrijwilligers gaat in het voorjaar op pad om territoria van de grote gele kwik op te sporen. Daarnaast raadplegen wij gegevens van waarneming.nl en telmee.nl. Voor u liggen de resultaten van 2017 en 2018.

Verloop winters

De winter naar 2017 verliep wederom zeer zacht. Ook de winter naar 2018 verliep zacht, maar kende wel een korte, felle koudeperiode.

Resultaten 2017 en 2018

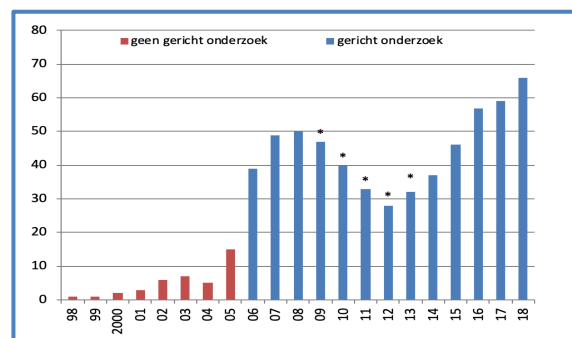
Gezien de cijfers heeft de wintergevoelige grote gele kwikstaart in Noord-Brabant met relatief gemak beide winters doorstaan. Bij het onderzoek in de provincie in 2017 zijn in totaal 59 territoria gevonden. In 2016 waren dit er nog 57; het betrof dus een kleine plus van 3%. In 2018 versnelde de toename van territoriale grote gelen kwikken, door een groei met 12% naar 66 territoria, een recordaantal voor de provincie Noord-Brabant! 2018 was het zesde jaar op rij met een toename van de populatie in onze provincie. In 30 gevallen kon worden vastgesteld dat er waarschijnlijk of zeker is gebroed (Sovon code 6 of hoger), met soms meerdere succesvolle broedsels per paar.

De kaartjes tonen de territoria van grote gele kwikken in 2017 en 2018. Alle waarnemingen die voldoen aan Sovon-criteria tellen hierbij mee; het gaat dan om vastgestelde territoria, dus niet alleen om broedgevallen.

Populatieontwikkeling

De grafiek toont het aantal gevonden territoria in Noord-Brabant. De jaren met voorafgaand een vorstrijke winter zijn met een asterisk * gemarkeerd.

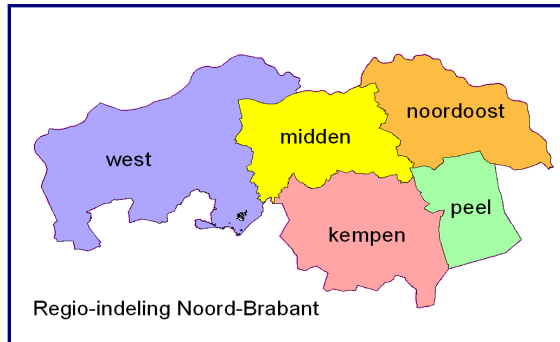

Na de toename in Noord-Brabant vanaf 2000 volgde na het topjaar 2008 weer een afname. De winters van 2009-2012 verliepen weliswaar niet bijzonder streng, maar kenden wel felle vorstperiodes, met soms een pak sneeuw, hetgeen erg ongunstige situaties creëert voor de voornamelijk insectenetende grote gele kwikstaart. In 2012 bereikte de Noord-Brabantse populatie een dieptepunt met 28 territoria. Sindsdien is de populatie elk jaar gegroeid. In zes jaar tijd is de het aantal territoria met een factor 2,4 toegenomen, wat een verbazingwekkende groei genoemd mag worden. Deze toename lijkt (mede) samen te hangen met de (soms extreem) zachte winters vanaf 2014.

Verspreiding naar regio

De populatie grote gele kwikken in Noord-Brabant bevindt zich voor een groot deel in het stroomgebied van de Dommel. De toename vindt deels plaats door een verdichting van het verspreidingspatroon in dit gebied. Voor een ander deel betreft het toename op nieuwe locaties, vooral in Midden-Brabant. Van een sterke areaaluitbreiding is de laatste jaren (nog) geen sprake, hoewel er in 2018 een lichte ruimtelijke beweging lijkt te zijn in westelijke richting.

Als we kijken naar de verspreiding per regio dan kan de Kempen nog steeds worden beschouwd als het kerngebied: hier huisde in 2018 ruim 40% van de Noord-Brabantse grote gelen. In Midden-Brabant bevond zich 27% van de territoria.

regio	2015	2016	2017	2018
west	3	4	1	4
midden	11	13	15	18
noordoost	6	8	7	6
peel	6	11	9	10
kempen	20	21	27	28
totaal	46	57	59	66

Als we kijken naar de toename in absolute getallen, dan valt op dat in de afgelopen vijf jaar het aantal territoria in de Kempen is verdubbeld, van 14 naar 28 territoria. De grootste relatieve toename vond plaats in de regio Midden-Brabant, met in de afgelopen vijf jaar een verdrievoudiging: van 6 naar 18 territoria.

Opvallend is dat er in 2017 en 2018 veel nieuwe locaties zijn bijgekomen: in 2018 werden 19 territoria gevonden op niet eerder gemelde locaties. Van een aantal bekende 'vaste' locaties werden geen grote gelen gemeld. Vaak betrof het een nulmelding, en kon worden vastgesteld dat een locatie dat jaar niet in gebruik was. Soms ontbraken echter gegevens geheel, en werd het ook niet duidelijk of de verlaten locatie wel was onderzocht.

De grote gelen tonen zich flexibel met betrekking tot hun locaties en verrassen ons telkens weer met hun keuzes. Soms zijn de dieren ook honkvast. Zo werd in Eindhoven vastgesteld dat in 2018 hetzelfde vrouwtje als in 2017, met haar misvormde poot, succesvol tot broeden kwam.

Objecten

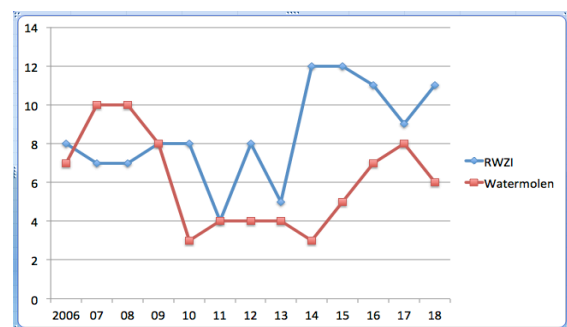
De meeste Brabantse grote gelen bevonden zich bij sluizen of stuwen: bijna een derde van alle gevonden territoria.

Maar ook zijn nog steeds de rioolzuiveringen in trek: de afgelopen vijf jaar schommelde het aantal territoria er rond de 11.

Opvallend is dat de afgelopen paar jaar de rwzi van Eindhoven vier territoria herbergde! Op de rwzi van Breda werden in 2018 twee territoria gevonden.

Object %	2015	2016	2017	2018
rwzi	26%	19%	15%	17%
watermolen	11%	12%	14%	9%
sluis/stuw	24%	39%	32%	32%
brug/viaduct	22%	14%	19%	21%
overig	17%	16%	20%	21%

Ook het belang van de 'klassieke' grote gele kwikken-locatie, de watermolen, bleef in 2018 bescheiden, met zes bezette molens. Door de groei van de Noord-Brabantse populatie is het (relatieve) belang van de watermolens sinds 2008 teruggelopen; in dat jaar waren er 10 molens bezet.

Ontwikkelingen in landelijk perspectief

Op landelijk niveau vertoonde de populatie in 2018 een flinke afname ten opzichte van 2017: een min van 20%⁴. Dit kan te maken hebben met de felle kou in februari en begin maart. In Twente kwam het in 2015 ingezette herstel van de populatie ten einde met een terugval van 47 (2016) naar 35 paar in 2018¹. Ook in de ZO-Achterhoek nemen de aantallen af, met een verdere terugval van 35 in 2016 naar 23 paar in 2018, een laagterecord sinds 2000². Twente, de ZO-Achterhoek en N-Brabant kenden alle drie een topjaar in 2008 en een teruggang in de periode erna, die zich kenmerkte door relatief koude winters. Sinds 2013 groeit de N-Brabantse populatie echter gestaag en schommelen, ondanks wat oplevingen, de populaties in de oude kerngebieden achteruit. Daarbij moet worden opgemerkt dat de cijfers uit Limburg niet goed bekend zijn. Een onvolledige telling in 2017 kwam uit op 57 paar, met name in de zuidelijke helft van Limburg³.

Waarom de aantalsontwikkeling in Noord-Brabant zo sterk (in positieve zin) afwijkt van die in de oude kerngebieden is niet duidelijk⁴.

Meedoen

Als je ook wilt meedoen aan dit onderzoek, of een monitoring-object wil 'adopteren', dan kan je contact met ons opnemen via info@grotegelekwik.nl.

Dankwoord

Deze rapportage kan alleen tot stand komen dankzij de inzet van tientallen gedreven veldmensen, die, vaak jaar in, jaar uit, hun vlakdekkende en monitoring-gegevens aan ons doormelden.

Waarnemingen doorgeven

Daarom vragen we je om grote gele kwikstaart-waarnemingen te blijven doorgeven, via: info@grotegelekwik.nl, waarneming.nl of telmee.nl.

Vermeld daarbij altijd het kleed en het gedrag, dit is voor ons essentiële informatie! Probeer te noteren: man of vrouw, adult of jong, zang, nestbouw of nestindicatief gedrag. En als de nestlocatie kwetsbaar is, zet de waarneming dan op 'vervagen'.

Openbaarheid gegevens

Wij delen onze telgegevens met Sovon. Afgezien van de naam van de waarnemer wordt geen verdere persoonlijke info doorgegeven. Sovon gaat met de telgegevens vertrouwelijk om en ook wij delen geen detailgegevens over bijvoorbeeld nestlocaties met derden.

Gebruikte bronnen:

1 Akker, Peter van den (2020).

Persoonlijke mededeling, tellingen ijsvogel en grote gele kwikstaart in Twente 2017 en 2018.

2 VWG ZO-Achterhoek (2020).

Persoonlijke mededeling via Sovon.

3 Boele, Arjan et al. (2019).

Broedvogels in Nederland 2017. www.sovon.nl

4 Boele, Arjan et al. (2020).

Broedvogels in Nederland 2018. www.sovon.nl

5 Braam, Arno en Janmartin Rahder (2009).

Geschiedenis van een nieuwkomer: de grote gele kwikstaart als broedvogel in Brabant in 2006-2008. www.grotegelekwik.nl

6 Rahder, Janmartin en Simon Teerink (2017).

De grote gele kwikstaart als broedvogel in Noord-Brabant in 2016. www.grotegelekwik.nl

Partners:

www.brabantsevogels.nl

www.brabantslandschap.nl

www.dommel.nl

www.eco-on-site.nl

www.grotegelekwik.nl

